

УДК 336.7

Дзюм Н.М.¹, Мельничук І.І.²

¹ студ. гр. МФБС-21 Університету економіки і підприємництва

² завідувачка кафедри обліку та фінансів Університету економіки і підприємництва

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасна банківська система України стикається з подвійним викликом: необхідністю підтримувати фінансову стабільність та одночасно інтегрувати принципи сталого розвитку. Якщо раніше оптимізація кредитного портфеля ґрунтувалася на класичному балансі «дохідність – ризик – ліквідність», то після 2022 року вагомим значення набули екологічні, соціальні та управлінські фактори. Їх урахування перестало бути добровільною ініціативою, перетворившись на елемент базового ризик-менеджменту й репутаційної безпеки банку.

В основі досліджень окреслених питань в Україні залишаються багатокритеріальні моделі. Модель Марковіца, адаптована до кредитних портфелів, дозволяє описати компроміс між дохідністю та ризиком, однак вимагає додаткових припущень через специфіку кредитних активів [2]. У працях українських науковців акцент робиться на використанні векторної оптимізації та методів багатокритеріального аналізу, зокрема ієрархічного процесу аналізу [4]. Останній дає змогу узгоджувати ваги «дохідність – ризик – ліквідність» та органічно включати «сталий розвиток» як окремий критерій.

Виділяють три основні шляхи інтеграції сталості:

1. Модифікація цільової функції, де окрім дохідності й ризику, враховується інтегральна ESG-оцінка та вуглецева інтенсивність активів. Завдяки цьому оптимізація стає багатовимірною, а параметри ваг визначаються через багатокритеріальну ієрархічну моделі чи експертні оцінки [2].

2. Система обмежень, коли встановлюються мінімальні частки «зелених» кредитів, граничні ліміти для «вуглецеємних» секторів, вимоги екологічної експертизи та порогові значення ESG-скорингу позичальників.

3. Коригування ризикових параметрів, за яким позичальники з низьким ESG-рейтингом отримують жорсткіші вимоги до забезпечення й вищі ставки, тоді як «зелені» проекти можуть кредитуватися на пільгових умовах [5].

Для практичної реалізації оптимізації застосовується сегментація портфеля за класами активів, після чого додається ESG-шар [3]. Використовуються як класичні методи, так і евристичні – генетичні алгоритми, штрафні функції, гібридні нейромережеві підходи. Значну увагу приділяють сценарному аналізу [5]:

- базовий сценарій – збереження історичних кореляцій;
- зелений – зменшення ризиків завдяки технологічним модернізаціям;
- бурий – посилення ризиків через екологічне регулювання чи кліматичні шоки.

Рішення обирається як робастне, наприклад за критерієм мінімуму жалю. Реалізацію даного процесу в банку можна описати за певними етапами, які наведені на рис. 1

Рисунок - 1. Етапи проведення оптимізації кредитного портфеля з урахуванням принципів сталого розвитку

Джерело: сформовано автором за [1]

Сучасний досвід оптимізації структури кредитного портфеля з урахуванням принципів сталого розвитку свідчить, що інтеграція сталості не

знижує ефективної дохідності, якщо застосовується оптимізаційний, а не суто обмежувальний підхід. Крім цього, керованість задачі зберігається завдяки поетапному впровадженню й евристичним алгоритмам і наукова база для цього в Україні вже напрацьована, що реалізує можливість поєднання досліджень з оптимізації портфелів і аналізу кліматичних ризиків та створити методологічну основу.

Оптимізація кредитного портфеля з урахуванням принципів сталого розвитку – це не додавання ще одного критерію, а повне переосмислення постановки задачі. Вона ґрунтується на багатовимірній ефективності та вимагає інституційних інновацій: внутрішніх таксономій, ESG-скорингу, сценарного аналізу, адаптивного ціноутворення. У результаті банк отримує робастний портфель, здатний витримати фінансові, кліматичні та соціальні стреси, одночасно підтримуючи траєкторію сталого розвитку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко Л. П. ESG-банківництво в Україні та світі: виклики та новітні тренди. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5653> (дата звернення: 02.10.2025).
2. Кишакевич Б. Ю. Багатокритеріальна оптимізація кредитного портфеля банку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Т. 19(12). С. 301–308. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2009/19_12/301_Kyszakiewicz_19_12.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 02.10.2025).
3. Колодізев О. М., Буряк В. С. Оптимізація кредитного портфеля банку за критеріями прибутковості, ризику та ліквідності. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2015. №. 1. С. 19–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_1_5 (дата звернення: 07.09.2025).
4. Котелевська Ю. В., Гадецька С. В., Глушко О. В. Оптимізація кредитного портфеля банку із застосуванням ієрархічної моделі обґрунтування прийняття багатокритеріальних рішень. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2014. № 1(16). С. 184–190. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/332/332> (дата звернення: 02.10.2025).
5. Краснова І. В., Примостка Л. О., Лавренюк В. В. Кліматичні ризики у фінансовому бізнесі. *Проблеми економіки*. 2021. № 3 (49). С. 140–146. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-3_0-pages-140_146.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 04.10.2025).